

TUOTTAVUUS- JA TALOUDELLISUUSOHJELMA

Tausta

Valtioneuvosto on 15.2.2024 yleisistunnossaan päättänyt hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 15 §:n 3 momentin nojalla Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen lainanottovaltuudeksi vuodelle 2024 yhteensä 34 600 000 euroa. Päätöksen yhtenä ehtona on, että hyvinvointialueen tulee laatia talouden tasapainottamishjelmatuottavuus- ja taloudellisuusohjelma ja käynnistää sen toimeenpano. Päätöstekstin mukaan:

”Hyvinvointialue laatii ja toimittaa valtiovarainministeriölle 15.4.2024 mennessä päivitetyn tuottavuus- ja taloudellisuusohjelman, joka varmistaa hyvinvointialueen lainanhoitokyvyn pitkällä aikavälillä ja turvaa lakisääteiset palvelut. Ohjelma sisältää palvelujen taloudellisuutta ja tuottavuutta parantavat toimenpiteet ja niiden mitattavissa olevat taloudelliset vaikutukset. Valtiovarainministeriö voi edellyttää ohjelman täydentämistä, jos on todennäköistä, että toimenpiteet eivät ole riittäviä lainanhoitokyvyn varmistamiseksi. Ilmoitus tarpeesta täydentää ohjelmaa tulee antaa hyvinvointialueelle 30.4.2024 mennessä. Hyvinvointialue raportoi ohjelman toteutumisesta puolivuositain valtiovarainministeriölle.”

Laki hyvinvointialueista 115 § mukaan: *”Taloussuunnitelma on laadittava siten, että se on tasapainossa tai ylijäämäinen viimeistään toisen talousarviovuotta seuraavan vuoden päättyessä. Taloussuunnitelman tasapainossa voidaan ottaa huomioon talousarvion laadintavuoden taseeseen kertyväksi arvioitu ylijäämä. Hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä.”*

Keskeiset johtopäätökset tuottavuus- ja taloudellisuusohjelmasta

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue on laatinut päivitetyn tuottavuus- ja taloudellisuusohjelman (myöhemmin *”ohjelma”*) Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti. Ohjelmaa toteuttamalla Keski-Uudenmaan hyvinvointialue saavuttaa taloudellisen tasapainon vuosittaisessa tarkastelussa (tuloslaskelmataso) vuonna 2026. Keski-Uudenmaan hyvinvointialue on kattanut taseeseen vuonna 2023 tilinpäätöksessä kertyneen alijäämän (66,5 Me) sekä vuoden 2024 alustavan tilinpäätösennusteen mukaisen alijäämän (41,5 Me) tasapainottaen taloutensa siten, että alijäämät on katettu lain mukaisesti vuonna 2026. *Ohjelman* mukainen talouskehitys turvaa Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen lainanhoitokyvyn sekä maksuvalmiuden sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Ohjelmaa arvioitaessa on huomioitava, että Keski-Uudenmaalla on tehty jo merkittäviä talouden tasapainottamiseen tähtäviä toimia hyvinvointialuetta edeltäneen palveluiden

järjestämisestä vastanneen kuntayhtymän aikana. Lisäksi Keski-Uudellamaan hyvinvointialueen tarveperusteinen rahoitus on jo lähtökohtaisesti alemmalla tasolla verrattuna suurimpaan osaan muita hyvinvointialueita. Taloudellista haastetta aiheuttaa myös Uudenmaan erillisratkaisu, jossa hyvinvointialueen on tasapainoteltava peruspalvelujen ja erikoissairaanhoidon kustannusten kohdentamisessa. Alustavien vuoden 2023 tilinpäätöstietojen mukaan Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen asukaskohtaiset kustannukset olivat neljänneksi alimmat Suomessa. Rahoituksen siirtymätasauksen vuoksi Keski-Uudenmaan tarveperusteista rahoitusta tullaan kuitenkin vielä leikkaamaan 50 euroa/asukas vuoteen 2029, mikä korostaa pysyvien talouden tasapainottamistoimenpiteiden tärkeyttä.

Lisäksi voidaan todeta, että Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella peritään palveluista kulloinkin voimassa olevat Valtioneuvoston vahvistamat enimmäismääräiset maksut, mikä lisää alueen asukkaiden maksurasitusta lakisääteisistä palveluista.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen aiemmassa talouden tasapainotusohjelmassa (hyvinvointialueohjelma, hyväksytty aluevaltuustossa 12.9.2023) arvioitiin kumulatiiviseksi tasapainottamistarpeeksi noin 80 Me. Ohjelmassa lähdettiin siitä, että 80 Me alijäämä katetaan 60 Me toimintaa tehostamalla ja uudistamalla sekä 20 Me suorilla kustannuspaikkatasoisilla säästötoimenpiteillä. Koska alijäämän kattamisaika on lainsäädännön mukaan vuoden 2026 loppuun, sisältää tuottavuus- ja taloudellisuusohjelma tiukasta aikataulusta johtuen merkittävän määrän kustannuspaikkatasoisia säästötoimia. Toimenpiteet lisäävät alueen asukkaiden palveluvelkaa, supistavat palvelujen verkostoa ja vaikeuttavat hoidon saatavuutta sekä lyhyellä, että pitkällä aikavälillä.

Nyt laadittu tuottavuus- ja taloudellisuusohjelma sisältää seuraavat taloutta tasapainottavat toimenpiteet vuosille 2024-2026

- 14 Me henkilöstömenot
- 11,6 Me palvelujen ostot
- 2,8 Me avustukset
- 0,2 Me aineet ja tarvikkeet
- 16,6 Me erikoissairaanhoido
- 16,7 Me kehittämistoimenpiteet
- 1,4 Me tulojen lisäys.

Ohjelman toteutukseen liittyvät riskit

Ohjelman suurimmat riskit liittyvät laskentaan sekä toiminnan tehostamiseen liittyviin oletuksiin. Useamman vuoden tarkastelu toimintatuottojen, valtion rahoituksen ja

toimintakulujen (sis. poistot ja rahoituksen erät) kehityksen osalta tuo laskentaan epävarmuutta.

Ohjelma sisältää lähtökohdan, että Hus kykenee tasapainottamaan taloutensa ja kattamaan alijäämänsä (111 Me) vuoden 2025 loppuun mennessä. Husin maksuosuuden on arvioitu kasvavan vuosittain 4 %. Husilla on valmisteltu talouden tasapainottamisohjelma, jonka toteutuminen vaikuttaa myös hyvinvointialuiden taseessa olevan alijäämän kertymiseen. Vuoden 2023 tilinpäätöksessä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen osuus Husin vuosien 2022 ja 2023 alijäämistä oli 14,6 Me. Hyvinvointialueiden omistajaohjauksen tulee kohdentua siihen, että Husin taloutta tasapainotetaan hyvinvointialueen talouden tasapainotusvaatimusta vastaavasti vuoden 2025 loppuun mennessä.

Talouden tasapainottamisohjelma ei vaaranna Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen strategian ja palvelustrategian toteuttamista pitkällä aikavälillä tarkasteltuna. Sen sijaan lyhyellä aikavälillä on riski lakisääteisten palvelujen riittämättömyydestä.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella on hyvinvointialueen strategian neljään tavoitteeseen perustuva hyvinvointialueohjelma. Hyvinvointialueohjelma toimeenpanee osaltaan hyvinvointialueen tuottavuus- ja taloudellisuusohjelmaa. Se sisältää mm. keskeiset palvelujen, palvelurakenteen ja palveluverkon ja digitaalisten ratkaisujen kehittämistoimenpiteet, joilla tähdätään parempaan kustannusvaikuttavuuteen. Ohjelma sisältää myös henkilöstön osaamisen, organisaatiokulttuurin ja johtamisen uudistamisen toimenpiteet.

Hyvinvointialueohjelman tavoitteille on laadittu toimeenpanoa tukevia ohjelmia ja suunnitelmia. Näistä keskeisiä ovat mm. palvelujen verkostosuunnitelma ja sen toimeenpanosuunnitelma, joiden päivittäminen on jatkuva prosessi. Lisäksi hyvinvointialueohjelman toimeenpanoa tukee henkilöstöohjelma, TKKI-ohjelma (RRP2-hankkeet), valmistelussa oleva toimitilaohjelma sekä tuottavuus- ja taloudellisuusohjelman toimenpiteet.

Hyvinvointialueohjelman toimeenpanoa seurataan säännöllisesti.

Tuottavuus- ja taloudellisuusohjelman toteuttamiseen liittyen voidaan tunnistaa seuraavia riskejä:

- uudistumista ei saada toteutettua riittävän nopeasti (kansallinen palvelureformi ei etene, valtion ohjaus ei tue riittävästi uudistumista, hyvinvointialueella riittämätön muutosten vaatima toimeenpanokyky)
- palvelutarpeen kasvun pysyminen ennustetulla tasolla. Kasvu kohdistuu erityisesti ikääntyneen väestön palveluihin.
- henkilöstön saatavuus ja nopea eläköitymistähti. Vuokrahenkilöstön käyttäminen mitoituksissa pysymisen vuoksi.
- kehittämistoimien ennustettu kustannusvaikuttavuus, erityisesti erikoissairaanhoidon ja peruspalvelujen rajapinnassa.
- tilinpäätösennuste 2024 tai talousarvio 2025 poikkeavat oleellisesti ennustetusta tasosta
- HUS -yhtymän säästötoimenpiteiden vaikutukset vuosina 2024-2026 ja Husin onnistuminen alijäämän kattamisessa vuoden 2025 loppuun
- yleisen hintatason synnyttämä kulujen kasvuvauhti, joka on suurempi kuin hyvinvointialueindeksin kautta valtion rahoituksessa huomioitu
- muutaman vuoden tarkastelujaksolla alueen asukkaiden merkittävästi suurempaa palvelutarvetta kuin mikä on tarveperusteisen rahoituksen pohjana
- digitaalisten palvelujen kehittämisvauhti
- mahdollisia muita poikkeuksellisia tapahtumia.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen edeltäjä (Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä) on aiempina vuosina toteuttanut jo merkittäviä toiminnan optimointi- ja kehittämistoimenpiteitä, joita muilla hyvinvointialueilla on nyt käytettävissä. Tällaisia toimenpiteitä ovat mm. alueellinen palvelutuotanto ja keskittäminen, henkilöstörakenteen optimointi jne. Mikäli nyt suunniteltujen toimenpiteiden toteutuksen tai laskentaan liittyvien oletusten osalta esiintyy negatiivisia poikkeamia, Keski-Uudenmaan hyvinvointialue valmistelee lisätoimenpiteitä taloudellisen tasapainon saavuttamiseksi.

Konkreettinen tuottavuus- ja taloudellisuusohjelma laskelmineen on esitetty liitteessä 1. Liitteessä 2 on esitetty *ohjelman* toimenpiteet vuosille 2024 - 2026. Liitteessä 3 on hyvinvointialueohjelman toimeenpanon seuraamista kuvaava koontinäkyelmä. Liite 4 kuvaa vaikutusten ennakoarvioinnin toimenpiteiden osalta.